

□ زمان تقریبی مطالعه: 10 دقیقه

بر اساس **قانون صدور چک مصوب 16 تیر 1355**، صدور چک بی محل یا بدون وجه، جرمی کیفری محسوب شده و پیامدهای حقوقی جدی به دنبال دارد. دو ماده مهم در این خصوص، **ماده 6** و **ماده 13** قانون صدور چک هستند که هر دو مجازات خاص خود را دارند.

ماده 6 قانون صدور چک:

هر شخصی که منجر به بی محل شدن چک شود، به حبس از 6 ماه تا 2 سال و پرداخت جریمه نقدی معادل یک چهارم مبلغ چک محکوم خواهد شد.

ماده 13 قانون صدور چک:

در صورتی که صادرکننده چک با ادعای سرقت، مفقودی یا کلاهبرداری دستور عدم پرداخت صادر کند، اما این ادعا ثابت نشود، علاوه بر مجازات مقرر در ماده 6، باید یک چهارم مبلغ چک را به عنوان خسارت معنوی شاکی و خسارت تأخیر تأدیه (نرخ 12٪ سالانه) پرداخت کند.

□ پاسخ حقوقی به سؤال: آیا مجازات ماده 6 و ماده 13 توأم اجرا می شود؟

پاسخ کوتاه: خیر، در صورتی که هر دو مجازات برای یک عمل واحد (مانند صدور چک بی محل) صادر شود، اجرا به صورت توأم مجاز نیست و باید تنها یک مجازات بر اساس اصل وحدت جرم اجرا شود.

اما در صورتی که جرم دوم پس از صدور حکم اول رخ داده باشد، هر دو حکم مجزا و قابل اجرا خواهند بود.

□ تحلیل نظر مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه

بر اساس نظر مشورتی ارائه شده توسط اداره کل حقوقی قوه قضائیه، استناد به موارد زیر ضروری است:

1. ماده 47 قانون مجازات اسلامی:

این ماده مقرر می‌دارد که در صورت ارتکاب چند جرم توسط یک شخص در یک محاکمه، دادگاه باید تنها یک مجازات را بر اساس اصل وحدت جرم تعیین کند. تعیین مجازات‌های مجزا برای جرائم مشابه یا مرتبط، مخالف قانون محسوب می‌شود.

2. وحدت رویه شماره 608 دیوان عالی کشور (1375/6/27):

این رأی تصریح می‌کند که کلیه چک‌های بی‌محل، وعده‌دار، تضمینی و غیره در یک رده قرار می‌گیرند و مشابه یکدیگر هستند. بنابراین، صدور چندین حکم مجزا برای چک‌هایی که از یک سری اقدامات ناشی شده‌اند، غیرقانونی است.

3. ماده 18 قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب:

در مواردی که حکم صادر شده مخالف وحدت رویه لازم‌الاتباع دیوان عالی کشور باشد، قاضی مجری حکم می‌تواند با استناد به این ماده، حکم را اصلاح یا ابطال کند تا با رویه قضایی کشور هماهنگ شود.

4. تفاوت بین جرائم همزمان و جرائم متوالی:

اگر هر دو جرم (مثلاً بی‌محل شدن چک و دستور عدم پرداخت کاذب) همزمان و در یک پرونده اتفاق افتاده باشند، تنها یک مجازات (معمولاً اشد) اجرا می‌شود. اما اگر متهم پس از صدور حکم اول، جرم دیگری (مثل صدور چک جدید بی‌محل) مرتکب شود، هر دو حکم مجزا و قابل اجرا هستند.

□ نمونه مسائل حقوقی واقعی و راه‌حل‌های قانونی

نمونه ۱: محکومیت به ماده 6 و ماده 13 برای یک چک

شرح پرونده: متهمی به دلیل بی‌محل شدن چک به ماده 6 محکوم شد. همچنین، پس از ارائه چک به بانک، ادعای

سرقت کرد که ثابت نشد و بر این اساس به ماده 13 نیز محکوم گردید.

راه حل حقوقی:

طبق **وحدت رویه 608 دیوان عالی کشور**، این دو جرم ناشی از یک عمل واحد هستند. بنابراین، **اجرا به صورت توأم مجاز نیست**. قاضی مجری حکم باید تنها **یک مجازات** (معمولاً اشد آنها) را اجرا کند و یا حکم را با استناد به **ماده 18 قانون تشکیل دادگاهها** اصلاح نماید.

نمونه ۲: ارتکاب جرم جدید پس از صدور حکم اول

شرح پرونده: شخصی پس از محکومیت به ماده 6 قانون چک، دوباره چک بی محل صادر کرد و این بار ادعای کلاهبرداری نیز کرد.

راه حل حقوقی:

چون جرم دوم پس از صدور حکم اول رخ داده است، **هر دو حکم مجزا و قابل اجرا هستند**. در این حالت، مجازات‌ها **جمع شده** و به صورت متوالی اجرا می‌شوند.

نمونه ۳: دستور عدم پرداخت بدون مدرک

شرح پرونده: صادرکننده چک با ادعای سرقت، دستور عدم پرداخت داد اما گزارش پلیس ارائه نکرد.

راه حل حقوقی:

چون ادعا ثابت نشد، طبق **ماده 13** علاوه بر مجازات ماده 6، باید **یک چهارم مبلغ چک را به عنوان خسارت معنوی و خسارت تأخیر تأدیه** پرداخت کند. اما اگر این دو مجازات در یک پرونده صادر شده باشند، **اجرا به صورت توأم غیرمجاز** است و باید تنها یک مجازات اجرا شود.

□ نکات مهم حقوقی

اصل وحدت جرم: ارتکاب چند جرم از یک سلسله اقدامات، تنها یک جرم محسوب می‌شود.
وحدت رویه لازم‌الاتباع است: دادگاه‌ها موظف به رعایت وحدت رویه دیوان عالی کشور هستند.
ماده 18 قانون تشکیل دادگاهها: قاضی مجری حکم می‌تواند حکم غیرمطابق با وحدت رویه را اصلاح کند.
جرائم متوالی قابل جمع هستند: اگر جرم دوم پس از حکم اول اتفاق بیفتد، هر دو حکم اجرا می‌شوند.
مجازات اشد اجرا می‌شود: در صورت تکرار جرم، مجازات اشد جایگزین مجازات مخفف می‌شود.

□ سوالات متداول (FAQ)

۱. آیا می‌توان به یک شخص همزمان به ماده 6 و ماده 13 قانون چک محکوم کرد؟
بله، اما اجرا به صورت توأم مجاز نیست. تنها یک مجازات (معمولاً اشد) اجرا می‌شود.

۲. تفاوت بین جرم همزمان و جرم متوالی چیست؟

همزمان: جرائم ناشی از یک سلسله اقدامات.
متوالی: جرائمی که پس از صدور حکم اول رخ می‌دهند.

۳. قاضی مجری حکم چه اختیاراتی دارد؟

می‌تواند با استناد به ماده 18 قانون تشکیل دادگاهها، حکم غیرمطابق با وحدت رویه را **اصلاح یا ابطال** کند.

۴. آیا خسارت معنوی ماده 13 جدا از مجازات است؟

بله، خسارت معنوی جزء **مطالبات مدنی شاکی** است و مستقل از مجازات کیفری می‌باشد.

۵. آیا بانک موظف است دستور عدم پرداخت را اجرا کند؟

فقط در صورت ارائه مدرک (مثل گزارش پلیس)، بانک می‌تواند از پرداخت خودداری کند.